

תוכיח שאתה יהודי

זה היה לפני שנתיים. יעל, חיילת משוחררת מצבא ההגנה לישראל, וסטודנטית באוניברסיטה, ביקשה להתחתן עם בחיר ליבה, כמו רבבות בנות נוספות במדינה. היתה לה רק בעיה אחת: כשהגיעה לרבנות כפי שנדרש בחוק, נתבקשה להוכיח יהדות. יעל עלתה לארץ מרוסיה ב-1994. את כל ילדותה חוותה בישראל. היא השלימה לימודיה בתיכון בישראל. אבל כשנדרשה להוכיח יהדות, היה לה רק מיסמך אחד בו היה כתוב שסבתא שלה יהודיה, וגם הוא לא היה מקורי.

כאן נרתמו לעזרתה אנשי 'צוהר לשורשים', אירגון שכל מטרתו מתן סיוע חינוך לכמה שיתר יהודים להוכיח את יהדותם, על מנת להציל אלפי יהודים, שיתכן ויגדלו דורי דורות של אנשים שאינם יודעים את זהותם. לאנשי 'שורשים' ידעה יעל לספר, שסבתא שלה ברחת בזמן השואה מבודפשט. חוקרי שורשים פנו מייד לרשימות מירשם האוכלוסין ההונגרי, שבו סימנו כל מבנה אשר איכסל יהודים, ואף ציינו בפירוט את מספר בני המשפחה וגיליהם. המיסמך הזה, שנעשה בתחילת שנות ה-40 של המאה הקודמת, היה נקודת אור ראשונה, מכיוון ששם המשפחה המקורי של הסבתא הופיע בו. אלא שלשם הוכחת יהדות צריך להביא כמה שיותר ראיות. אנשי שורשים פנו לארכיונים השונים ב'ד' ושם' וחיפשו את שם המשפחה המקורי של הסבתא.

החיפוש שנמשך כמעט שלושה ימים, השתלם. שמה המקורי של הסבתא הופיע באחד מהאישורים אותם העניק ראויל וולנברג. האישור הוכיח כי הסבתא יהודיה, וכי המימשל השבדי העניק לה את חסותו ועל כן אין לפגוע בה.

יעל, ששלושה חודשים לפני חתונה יצאה למסע להוכחת יהדות כדי להתחתן כדת משה בישראל, הצליחה במשימה בדיוק שבוע לפני שעמדה תחת החופה.

30,000 אזרחים ישראלים הצליחו להוכיח את עובדת היותם יהודים - בזכות פעילותם של חוקרי 'צוהר לשורשים'.
הכל הודות לעדויות של זקנות מאירופה, מיסמכים מארכיונים שונים כולל ארכיונים נאצים, תעודות מתפוררות ונחישות של רבני צוהר

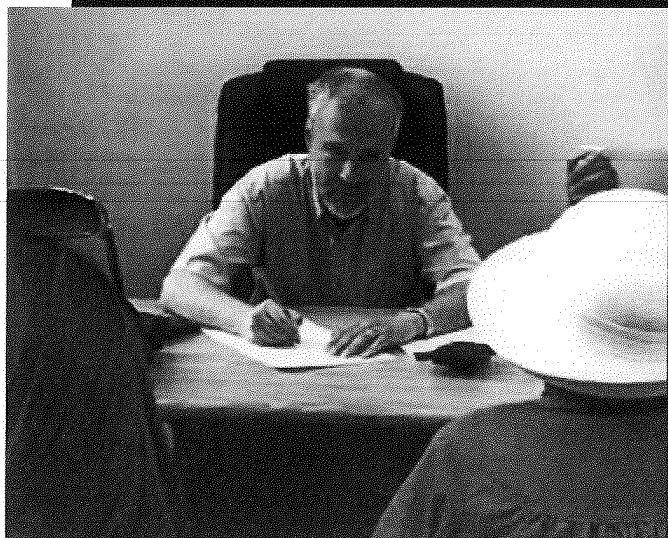
האותיות הקטנות בסכך

תארו לכם מציאות, שאתם או הבן שלכם באים להתחתן, והוא מגלה שהיא לא יהודיה, או שאין לה מסמכים להוכחת יהדותה ובעצם את זהותה. תארו לכם שאתם גדלים כיהודים בארץ רחוקה, שאבא ואמא מספרים לכם שרחוק רחוק יש ארץ שבה יהודים יכולים לחיות ללא פחד, בה מותר ללכת עם כיפה, בה מותר לבנות סוכה.

תארו לכם שאתם גדלים ועולים על מטוס, נוחתים במדינת ישראל. אתם לומדים עברית, חוגגים בר מצווה או בת מצווה, מתגייסים לצבא, לוחמים, לומדים באוניברסיטה, מכירים את האחד או האחת שלכם. אתם נכנסים מאושרים להירשם ברבנות לנישואין, ואז... בום!! תוכיחו שאתם יהודים!!

זה קורה כמעט כל יום. זה קורה לעשרות אלפים. במהלך העלייה הגדולה בשנות התשעים, עלה חשש בקרב המפלגות הדתיות, שבמסגרת חוק השבות יעלו גם לא יהודים, הזכאים לעלות ארצה מכוח חוק השבות, המגדיר כזכאי עליה גם מי שאינו יהודי על פי ההלכה, למשל אדם שסבתו יהודיה אך אביו היהודי נישא לאישה נוכריה.

חוק השבות במתכונת זו אילץ את הרבנות להחליט, שכל מי שעלה לישראל משנת תשנ"ג, 1993, ויפנה לבקש שירותי דת, ייאלץ להוכיח את יהדותו בבית הדין הרבני. אם תפתחו את ספח תעודת הזהות שלכם, תגלו את האותיות הקטנות שקובעות כי למעט המצב המשפחתי, הנתונים בתעודת הזהות הם רק לכאורה, ואינם מוכרים כהוכחת יהדות, גם כשרשום יהודי בסעיף הלאום (שבינתיים נמחק מהתעודות החדשות). כדי להוכיח יהדות יש צורך להביא ראיות. זו יכולה להיות תעודת נישואים של אבא ואמא. אלה יכולים להיות מיסמכי לידה ישנים. אבל למאות אלפי עולים, במיוחד מחבר

חוקר של שורשים מבצע תחקור לבידור יהדות

מבררת של שורשים דוברת רוסית, מבררת יהדות

העמים, אין תעודות כאלה. מסך הברזל, מלחמת העולם השנייה ורדיפת היהודים - כל אלו גרמו לאובדן מיסמכים, לחתונות מחתרתיות, לשינויי זהויות ולצעדים נוספים, שנועדו אך ורק כדי לשרוד כיהודים בגלות.

נגלל הקושי העדיפו חתונה אזרחית

הקושי בהוכחת יהדות גרם בעבר ללא מעט זוגות לוותר על החתונה היהודית, ולפנות לחתונה אזרחית, ובכך בעצם להעניק גט כריתות מהעם היהודי לדורות הבאים.

לפני שלוש שנים זיהו בארגון רבני צוהר את הבעייה והקשיים הנובעים ממנה. כדי לעמוד לפני בית הדין יש צורך בהוכחות, לא בהנחות או השערות. עוד הוברר לרבני צוהר כי בשל הקשיים מוכנים רבים מדי לוותר במהירות על הזכות להיות חלק מהעם היהודי.

בצוהר החליטו להיאבק על כך. הם הקימו את 'צוהר לשורשים'.

האירגון החל מכלום, ועם אמצעים דלים. עם הזמן, הבינה המדינה את חשיבותה של הפעילות הזו והחלה לתמוך בשורשים. עם השנים פיתחו חוקרי שורשים רשת עניפה של עזרים, למן מעבדת מז"פ שבאמצעותה מזהים מיסמכים מזוייפים, ועד ליכולות הטכנולוגיות לשחזר מיסמכים שדהו עם השנים, כדי שאלה יסייעו בהוכחת היהדות.

מומחי שורשים בקיאים בנדידת העמים, ומכירים כמעט כל עיירה במוזרח אירופה בה היתה קהילה יהודית. לא פעם, מיד עם קבלת הפרטים הראשוניים, יכולים אנשי האירגון לומר, אם יש או אין סיכוי להוכיח יהדות. אנשי 'שורשים' למדו להגיע למקורות רבים, בעיקר כאלה שיכולים להעיד על יהדות בתקופה שלפני מלחמת העולם השנייה ובמהלכה.

לעיתים, כדי לקבוע יהדות של אדם, משתמשים החוקרים ברשימות שהכינו הנאצים. לא פעם הם נעזרים בארכיונים השונים שנשמרים ב'ד ושם', או נוסעים לנכור במיסמכים דומים בארצות שונות. עם השנים הם יצרו קשרים בארכיונים רבים במדינות המזרח, בנו רשת שליחים ושותפים, ואלה יודעים להגיע לעיירות נידחות, כדי לחפש קבר של סבא רבא או סבתא רבא. ביכולתם לגבות עדויות מדודה זקנה שנשארה מאחור, ולתחקר אותה. השליחים, אגב, מגיעים לא פעם בדקה ה-90, ימים אחדים או שבועות

לפני שאיש העדות האחרון במשפחה נפטר, ואותו איש עדות הוביל לבית עלמין יהודי או לעיירה המקורית ממנה ברחו במהלך השואה. בלא מעט מקרים נעזרים במיסמכי הצבא האדום של טרום ובמהלך השואה.

אנשי 'צוהר לשורשים' הצליחו בתוך כשלוש שנים להוכיח את יהדותם של 30,000 יהודים. הם מאמינים כי ניתן להוכיח את יהדותם של 800,000 עולים מחבר העמים, כלומר קצת יותר ממחצית העולים.

לא כל ההוכחות דורשים מאמצי חיפוש וחקיור מרובים. חלקם יסתיימו בתוך יום אחד. חלקם יסתיימו אחרי שבוע. אבל המסובכים יכולים גם לקחת 10 שנים, עד שתימצא פריצת דרך, עד שיגלו את המיסמך הנכון.

ברבים מן התיקים הוכחת היהדות היתה תלויה כאמור בכך משפחה ששרד את השואה, ואלה הולכים ונעלמים. לעתים הפעילות נראית כמו מירוץ נגד השעון, כדי להספיק להגיע אליהם ולקבל מהם את פיסת המידע שתביא לפריצת

הדרך. לא פעם רק הם יודעים להכווין לעיירה המקורית ממנה הם ברחו, או אפילו לשם המשפחה היהודי שהיה לפני מלחמת העולם השנייה, אבל הוחלף כדי לא להסתכן בזהות יהודית. המירוץ נגד השעון מפחיד אותם. ברגע שאנשי הדור ההוא כבר לא יהיו איתנו, הוכחת היהדות של רבים תהיה הרבה יותר קשה.

בתי הדין הרבניים מכירים את אנשי שורשים וברוב מוחלט של התיקים הדיינים מקבלים את עמדת חוקרי 'צוהר לשורשים'. לא פעם כאשר פוגשים דיינים בצורך להוכיח יהדות הם מפנים לשורשים כגוף שיכול לסייע.

הננד גילה שסבו קיבל את גבורה

הצצה ברשימת הישגי הוכחת היהדות מלמדת על התלות בדור ההוא של מלחמת העולם השנייה ועל התלות הרבה במיסמכים, כפי שמוכיחה סיפורה של יעל, בו פתחנו.

סיפור נוסף היה עם יונתן, צעיר שעלה לארץ מאוקראינה, גדל בפנימיה בצפון והתגייס לשירות בצנחנים. במהלך השירות כקצין, הכיר את חברתו וביקש להינשא לה. לפני כשלוש שנים, כשהגיעו השניים לרבנות כדי להירשם לנישואין, נתבקש יונתן להוכיח את יהדותו - ואת זה לא היה מסוגל לעשות. לא היו בידי שום מיסמכים, ולא היו גם אנשי קשר רלוונטיים באוקראינה.

המום מן הצורך להוכיח את יהדותו, פנה גם הוא לשורשים. במהלך התחקיר הראשוני ביקשו אנשי שורשים ללמוד על העבר המשפחתי, ממנו למדו את שם המשפחה ומאיוזה כבר הגיעו. ההתחלה היתה חיובית. אורי שכטר מנהל אגף בשורשים, אמר לו בהתרגשות, לאחר שהחוקרים דיווחו לו על השיחה הראשונית: "דבר ראשון יש סיכוי גבוה שנצליח להוכיח יהדות, כיוון שבכפר שציינת היתה קהילה יהודית עניפה. הדבר השני הוא, שנצטרך להתאמץ ולמצוא ראיה חד משמעית". אורי שכטר, סגן אלוף במילואים, לקח את הסיפור אישית וליווה אותו מקרוב: "מצאנו שמכפר הספציפי יצאו לא מעט לוחמים לצבא האדום. הפעלנו קשרים, והגענו למיסמכים של הצבא האדום. בתוך מספר שעות מצאנו את שם הסבא, שם הסבתא, והכיתוב שהם יהודים. מה שעוד מצאנו זה, שהסבא היה גיבור מלחמה

לעיתים, כדי לקבוע יהדות של אדם, משתמשים החוקרים ברשימות שהכינו הנאצים

האותיות הקטנות מספח תעודת הזהות הישראלית

לאחר השואה, וזאת באמצעות מיסמכים רשמיים של הנאצים.

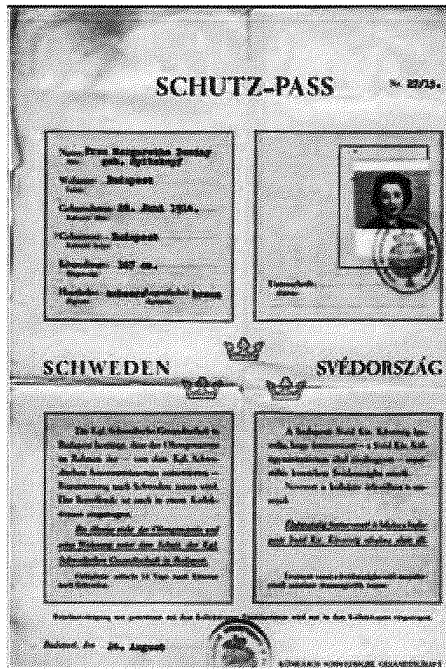
הוכחת יהדות של ארבע בנות משפחה

אחד הסיפורים המרגשים הוא סיפורה של גלית קובל, המתגוררת בפתח תקווה ועובדת בתור סייעת בגן ילדים. אמה של גלית, מיה, עלתה לארץ מאוקראינה ב-1994, יחד עם בעלה שאינו יהודי. הם התגוררו בנתניה, ועברו עליהם חבלי קליטה לא פשוטים. זמן קצר לאחר שגלית נולדה, החליט האב לחזור לאוקראינה והקשר עימו נותק. אמה כמעט לא סיפרה לה עליו דבר. כשמלאו לגלית 18, היא החליטה שהיא מגנסה לאתר את אביה, וזאת למרות שנאמר לה שיש שמועות שהוא נפטר. היא לא ויתרה, והצליחה ליצור איתו קשר.

בקרב מתכננת גלית להינשא לשי, חברה מזה 4 שנים. גלית ידעה תמיד, שהיא רוצה להתחתן רק בחתונה יהודית, ולכן היא פתחה שוב את המאבק שודדתה סופיה התחילה בו לפני שנים רבות - להוכיח את יהדותה. גלית מספרת על התהליך שעבר עליה: "הלכנו לכל מקום שרק אפשר. את מי לא שאלנו, איפה לא היינו, כדי שיעזרו לנו להוכיח שאנחנו יהודים? אבל אף אחד לא הצליח לעזור לנו. ידענו מעל לכל ספק שאנחנו יהודים. מבחינתי אני יהודייה, וכך אמה שלי וסבתא שלי, אבל לא היו לנו את ההוכחות שהתבקשנו להמציא. בסוף היה איזה רב ברבנות שהיפנה אותי לאגף שורשים של צוהר."

"הגעתי אליהם מותשת, עייפה וללא ציפיות, אחרי שנתיים של מאבקים כושלים. הם קיבלו אותי יפה, לא נתנו לי לרגע להרגיש סוג ב'. להיפך, הם הפריחו בי תקווה, למרות שהייתי מיואשת. שורשים הראו נחישות ומיומנות כזאת שלא פגשתי עד אז. הם נתנו הרגשה של ביטחון: 'אנחנו יודעים מה אנחנו עושים'. הם הכירו את המורכבות והנושא מקרוב. לעולם לא אשכח את הרגע שבו הם הודיעו לי שהכל יהיה בסדר והם מצאו את ההוכחות הדרושות. הם מצאו באוקראינה תעודת לידה של הסבתא רבתא, שבה כתוב שהיא יהודייה."

בעקבות הוכחת היהדות של גלית הוכחה גם יהדותן של אמה, סבתה, והדודה שלה. וכמובן של כל הדורות הבאים. "היינו במשרדים של שורשים עם אמה שלי וסבתא שלי ודודה שלי, והניגה של סבתא שלי, שנולדה בשנים שנלחמנו להוכיח שאנחנו יהודיות, ולכן קוראים לה - יהודית. וכשהרב הגיש לנו את המסמכים שמצא, סבתא שלי לקחה את הניגה שלה וצעקה: 'את יהודייה! את יהודייה, את שומעת אותי, יהודית? את יהודייה!' כולנו פרצנו בבכי. זו היתה מלחמה ארוכה ומתישה. לא האמנתי שבאותו הרגע היא הסתיימה. בלי שורשים לא היינו יכולות לחיות כפי שאנחנו באמת - יהודיות."

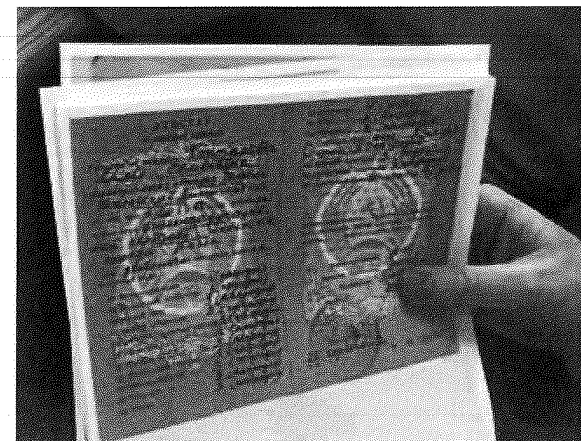
תעודת הנתין הזמני שהעניק ראוול ולנברג באחד מתיקי הוכחות היהודיות בעבר

וקיבל אות גבורה". את סיפור הגבורה של הסבא, הנכד יונתן לא ידע.

לנה הוכרה כיהודיה בזכות דודה זקנה באוקראינה, שהכירה את כל סיפור המשפחה. באמצע עדותה בכפרה דוניצק שבאוקראינה, היא שלפה מארון הספרים שלה תנ"ך ביידיש, והחלה קוראת מתוכו. בהמשך סיפרה על מנהגי פורים, אכילת אוזני המן משולשים שסימלו את האוזניים המשולשות של המן הרשע, על האוכל המוזר בפסח, ועל יום הצום בו לובשים לבן ומתפללים בספר מיוחד. בהמשך הראתה תעודת פטור מלימודי דת בבית הספר המרכזי בו למדה, שאישר כי לא היתה נוצרייה. כל אלו הביאו להוכחת היהדות של לנה, באמצעות העדות והמיסמכים הללו. הדודה, אגב, נפטרה שלושה שבועות לאחר מתן העדות, בעוד הסבתא זכתה לחיות עוד כמעט שנה.

והיה סיפורה של אנה שהסבתא שלה עדיין בחיים, והיא הובילה את החוקרים בשלג עמוק לבית העלמין היהודי, שם קבורים הוריה. הקבורה בבית העלמין היהודי, שהיה פעיל עד לסוף מלחמת העולם השנייה, היתה הוכחה חותכת ליהדותה של אנה, שהדליקה נר זיכרון בקבר סבא וסבתא רבא שלה. שלושה ימים לאחר שובם ארצה, הופיעו החוקרים בפני בית הדין הרבני, סיפרו את תוצאות התחקיר והוסיפו את תמונת בית העלמין. אנה הוכרה כיהודייה.

וישנו סיפורו של ירדן שגילה כי סבתו שינתה את זהותה

תעודות לידה משנות השלושים